

1740- йилда Эрон кўшинлари Нодиршоҳ бошчилигида Бухорога қарши яна ҳужум бошлади. Бухоро ва Хива хонлари умумий душманга қарши қурашиш учун бирлаша олмадилар.

Бу ҳам етмаганидек, Бухоронинг ўзида хоинлик юз берди. Хонликда етакчи мавкега эга бўлиб олиш ниятидан қайтмаган Қарши хукмдори Муҳаммад Ҳақимбий Нодиршоҳ томонига ўтиб кетди. Абулфайзхон Эрон босқинига қарши қурашни уюштира олмади ватаслими бўлди. Нодиршоҳ Бухоро хонлигининг таслим бўлиш шартларини Муҳаммад Ҳақимбий орқали Абулфайзхонга жўнатди. Таслим бўлиш ҳақидаги шартномани имзолаш учун Абулфайзхон Зарафшон дарёсининг бўйидаги Чорбақр кўригига - Нодиршоҳ ҳузурига боришга мажбур бўлди. Шартномага кўра, Нодиршоҳ кўшинлари учун 8 йилга етадиган 200 минг харбор бугдой ва арпа тўплаб беради. Бундан таслжқари, Бухоро хонлиги аҳолисидан 10 минг нафарли кўшин тўпланиб Нодиршоҳ ихтиёрига жўнатилади. Бу кўшинга Муҳаммад Ҳақимбийнинг ўгли Муҳаммад Раҳим кўмондон этиб тайинланди. Шу тариқа Бухоро Эронга қарам давлатга айланди. Абулфайзхон амалда кўгирчоқ хукмдорга айланиб қолди.

Муҳаммад Ҳақимбий эса кўшбеги лавозимини эгаллади. Бутун ҳокимият амалда унинг кўлида тўпланди. Энди аштархонийлар хукмронлигининг барҳам топиши муқаррар бўлиб қолди.

Бухорода аштархонийлар сулоласи хукмронлиги даврида ўзбек қабилаларидан мангитлар ва кўнгиротларнинг нуфузи баланд эди. Бу икки қabila ҳақиқий ҳокимият аштархонийлар кўлида бўлиб турган даврларда уларга садокат билан хизмат қилган эдилар. Бирок, кейинчалик, Бухорода мангитлар алоҳида нуфузга эга бўлиш учун астойдил қурашдилар. Муҳаммад Ҳақимбий даврида бу мақсадга эришдилар.

Муҳаммад Ҳақимбий 1743- йилда вафот этган эди. Унинг ўгли Муҳаммад Раҳимбий ўзининг мунтазам кўшинга эгаллигидан фойдаланиб, ҳокимиятда отаси қабил алоҳида мавқега учун даВогарлик қила бошлади. Сўнгги аштархоний Абулфайзхон унга Бош вазирлик лавозимини беришга мажбур бўлди ва охир-оқибатда марказий ҳокимият унинг кўлида тўпланди.

Нодиршоҳ 1747- йилда ўлдирилганидан сўнг Эронда бошланган ички қурашлар Муҳаммад Раҳимбийнинг Бухоро тахтини эгаллашига йў1 очиб берди. Унинг буйруғи билан Абулфайзхон ҳам 1747- йили ўлдирилди. Муҳаммад Раҳимбий тахтга Абулфайзхоннинг ўгли Абдулмўминни ўтказди ва уни ўзига қуёв қилиб олди. Кўп ўтмай Муҳаммад Раҳимбий қуёви Абдулмўминни ҳам қатл эттирди. Тез орада Муҳаммад Раҳимбий Бухоро аслзодалари ва рухонийларининг кўллаб-қувватлаши билан 1756- йилда ўзини хон деб эълон қилди. Бирок мангитлар чингизийлар наслига мансуб бўлмаганлиги учун ундан кейинги мангит хукмдорлари ўзларини хон деб эмас, амир деб атаганлар. Улар Бухоро минтақасининг диний хукмдори - амир ул-мо ъминин хисобланганлар.

Шундай қилиб, 1756- йили Бухорода ҳокимият тепасига янги сулола - мангитлар сулоласи қелди ва давлатни 1920- йилгача идора қилди. Шундан бошлаб Бухоро хонлиги эндиликда Бухоро амирлиги деб аталадиган бўлди. Мангитлар 92 ўзбек қабиласининг бири эди.

Мангит хукмдори Муҳаммад Раҳимхон {1756-1758) мамлакатда ўзининг мутлақ хукмдорлигини ўрнатиш ҳамда ички бошбошдоқликни тугатиш сиёсатини тутди. Бундай

сиёсатдан кўзланган мақсад - марказлашган давлатни тиклаш эди. Мухаммад Рахимхон бу сиёсатни рўёбга чиқаришга қафий киришди. У барча маҳаллий фюкмдорларни ўз хузурига чорлаб, уларга ўзининг асл мақсадини, ўз бошқарув дастурини маълум қилди. Лекин давом этаётган ички низолар, урушлар мамлакатни хонавайрон қилаётганлиги, хўжалик, савдо-сотик ишларининг издан чиқаётганлиги, агар бу жараёнлар бундан буён ҳам давом этиладиган бўлса, давлат халокати муқаррар эканлигини алоҳида таъкидлади. Қайси маҳаллий ҳукмдор марказий ҳокимиятга бўйсунмаса, ундайлар аёвсиз жазога тортилишини огохлантирди.

Мухаммад Рахимбий

Мухаммад Рахимхон мустақилликни даъво этиб юрган Миёнкол, Нурота, Қўбодиён, Бойсун, Шаҳрисабз ҳамда Ургут бекликларини тўрт йил давомида ўзига бўйсундирди. Айни пайтда у бўйсуннишни устамаган, марказий ҳокимиятга бўйсунмасликка уринаётган қабилаларни турган жойидан кўчиртириб юбориш сиёсатини тутди. Масалан, буркут, кипчок, етти уруг, баҳрин, юз, кенагас, сарой ва бошқа қабилаларга нисбатан ана шундай сиёсат юритилди.

Мухаммад Рахимхон йирик ер эгаларининг давлатни бошқариш ишларида шу вақтгача давом этиб келган аралашувларини кескин қамайтиришга эриша олди. Шундай бўлса-да, у барча бекликларнинг марказий ҳокимиятни тан олишларига тўла эриша олмади.

Дониёлбий оталик ва Амир Шохмурод

Мухаммад Рахимхон вафотидан сўнг унинг амакиси Дониёлбий оталик ҳокимиятни ўз қўлига олди (1758-1785). У ўзини хон атамади ва Абулфайзхоннинг набираси Абулғозини тахтга ўтказди. Дониёлбий ҳам оталик мансабини, ҳам амалдаги ҳукмдорликни ўз қўлида сақлаб қолади. У ўз қўшинларини мустаҳкамлашга, унга таяниб иш кўришга ҳаракат қилди. Барча мангит бекларига катта ер-мулкни танҳо қилиб берди. Халқдан олинадиган солиқларни кўпайтирди. Унинг даврида Балх, Хисор, Қўлоб, ўратепа бекликларининг мустақилликка интилишлари кучайди. Катта ер эгалари, қушбеги ва қозикалонларнинг ўзбошимчалигини эса синдира олмади. ўғилларидан бири Шохмурод дарвишона ҳаёт кечирар, шайх маслаҳати билан бозорда ҳаммоллик қиларди. Кейин эса пичокка қин ясаб сотиб, шу орқали рўзгор тебратарди. Халқ орасида обрўси катта бўлгани учун Дониёлбий унга ҳокимиятни топширди.

Амир Шохмурод (1785-1800). Амир Дониёлбий оталикнинг тўнгич ўғли бўлиб, ёшлигидан ҳудожўй, порсо бўлиб ўсган. Мадрасани битириб, дарвишлик сулуқи тарафдори, тарғиботчисидан бирига айланади. Шохмурод Абулғозини ҳокимиятдан четлатиб, ўзини Бухоро амири деб эълон қилади ва тахтни эгаллайди. Халқ унга ҳурмат билан «амири маъсум» (беғуноҳ амир) унвонини берган.

Шохмурод ўз фаолиятида оммага таяниб иш тутди. Адолат тамойилларига каттик амал қилди. ўзи ҳам ниҳоятда қамтарин ҳаёт кечирган. Масалан, бир йилда бир олача чопон, бир бўз қўйлақ қийган. Бошига олти газли бўз салла, оёғига эчки терисидан тикилган саҳтиён маҳси ҳамда қавуш қийган.

Амир Шохмурод Самарқанд шаҳрида катта бунёдкорлик ишларини амалга оширди. Шаҳар

марказида олти киррали чорсу курилиб, «Токи мусаддас» деб аталган. Самарканднинг хар бир мадрасасига имом, муаззин, мударрисларни ўзи тайинлаган. Талабаларва мударрисларнинг маоши учун вакф ерлари ва мулклар ажратган.

Амир Шохмурод баъзи ислохотлар ўтказиб, давлатни мустахкамлашга эришди. Бож ва хирождан бошка барча соликларни камайтирди. Раис мансабини ва кўшин таркибида кози аскар лавозимини жорий килди.

Мамлакат иктисодини йўлга кўйишда Шохмурод ўтказган пул ислохоти мухим ахамият касб этди. Аштархонийлар даврида зарб килинган тангаларда кумуш миқдори камайтириб юборилган эди.

Шохмурод жорий килган конун бўйича ким мол-мулкка хиёнат килса, жамиятдаги мартабасидан кафи назар каттик жазога тортилиши лозим эди. Бу тадбир халк манфаатларига тажовузнинг олдини олди.

Сулуки – жамоаси

Харбор – бир эшакка юк бўладиган огирлик ўлчови

- 1747-йилда Бухорода хокимият амалда мангитлар сулоласи кўлига ўтди. Расман эса бу воқеа 1756- йилда амалга ошди.
- 1756-йилдан бошлаб Бухоро хонлиги Бухоро амирлиги деб атала бошланди.
- Мангитлар сулоласи 1920- йилгача Бухоро хонлигида хукмронлик килди.